

Vevelstad kommune

Status
nasjonalparkkommune
og
aktør under
merkevaren
Norges nasjonalparker

Rapport 2023

Kort historikk og bakgrunnsinformasjon

Vevelstad kommune ble av Direktoratet for naturforvaltning tildelt status som Nasjonalparkkommune tilbake i 2010, og har gjennom en årrekke arbeidet på ulike felt for å synliggjøre den verdi som er iboende en slik status. Miljødirektoratet har gjennom flere år vært en aktiv og oppsøkende samarbeidspartner for kommuner med nevnte status. For vevelstadsamfunnet er nasjonalparkstatus en del av vår felles identitet, og kommunen satte pris på henvendelse fra direktoratet om å søke status som nasjonalparkkommune etter *nye* kriterier og som aktør under merkevaren Norges nasjonalparker. Basert på innsendt søknad med tilleggsdokument fikk Vevelstad kommune innvilget søknaden i mars 2021.

Som kjent legger merkevarestrategien opp til et betydelig samarbeid mellom nasjonalparkstyrene, besøkssentrene, nasjonalparkkommunene, nasjonalparklandsbyene og forvaltningsmyndigheten for andre verneområder, de såkalte «aktører under merket». Miljødirektoratet er ansvarlig for implementeringen av merkevarestrategien, og har en koordinerende rolle på nasjonalt nivå, mens aktørene må sørge for den praktiske gjennomføringen av strategien.

Nasjonalparkkommuner må være bevisst at det stilles andre krav enn tidligere. Statusen gir en rekke muligheter for kommuner gjennom en aktiv og kontinuerlig tilnærming. Det følger òg rettigheter til å bruke merkevaren i arbeid med lokal verdiskapning og profilering av kommunen, og veksler trukket fra dette handlingsrommet kan bli en vekstfaktor gjennom rett bruk. En kommunes drift er mangfoldig, og grovt sett kan den omtales som å ha en utadvendt og en innadvendt form. Til sistnevnte kategori ligger blant annet kommunens planverk, og implementering av nyervervet status skal seneste skje ved første revidering av kommuneplanen. Eksisterende nasjonalparkkommuner som blir godkjent etter nye kriterier, må innarbeide kriteriene i kommuneplanen så snart som de er godkjent.

Nasjonalparkkommunene skal gjennomgå status for kriteriene en gang pr. kommunestyreperiode og statusrapport skal sendes Miljødirektoratet i løpet av det siste året i kommunestyreperioden. I det følgende rapporterer Vevelstad kommune om sitt arbeid vedrørende status som nasjonalparkkommune etter nye kriterier og aktør under merkevaren Norges nasjonalparker. Rapporten er inndelt i tre kategorier hvorav den første er kommunens planarbeid og annen virksomhet; den andre er arbeid med kundereisen og den tredje er kompetansetiltak.

1 Kommuneplaner og annen kommunal virksomhet

I lenger tid har Vevelstad kommune vært bevisst FNs bærekraftsmål, og et utvalg av disse er tatt med i vår kommuneplan samfunnsdel. Som kjent kan en visjon også være konkret og målbar – et bilde på hva en skal få til gjennom å tenke langsiktig. Vår vedtatte visjon er: *All utvikling i Vevelstad kommune skal være forankret i FNs bærekraftsmål*. Videre anser vi vårt vedtatte verdigrunnlag, i samme plan, som en god ivaretagelse av nasjonalparkkommunestatusen «Vilje - Vi - Vern». Kommuneplan samfunnsdel forplikter og legger føringer for prioritering i daglig drift samt for politiske vedtak. Både administrasjon og politikere skal bruke planen aktivt i felles utviklingsarbeid for kommunen.

Nasjonalparkkommunen skal forankre sin status som aktør under merkevaren Norges nasjonalparker i sitt planverk. Kommuneplanen, samfunns- og arealdel, er én av de viktigste styringsverktøyene kommuner navigerer etter, og bærekraftighetsprinsipper, både økonomiske, sosiale og natur-/miljømessige, anses som viktige deler i kommunal langtidsplanlegging. Vevelstads kommuneplan samfunnsdel ble vedtatt høsten 2020, og har en tydelig handlingsdel som ivaretar nasjonalparkens interesser på et implementerende og bredt vis, blant annet med emner som natur- og miljømangfold, folkehelse og aktive liv for innbyggerne samt næringsutvikling i hele kommunen. Planen er bygd opp med tre kapitler under hver kategori: Mål, strategi og tiltak. Nasjonalparken er godt synlig i nåværende plan, men i rulleringen implementeres kriterier slik at budskapet blir ennå tydeligere. Videre vil vi fremheve at planverket har en ekstra styrke gjennom at handlingsdelen hvert år tas med i kommunens budsjett- og økonomiplan. Gjennom denne helhetlige tekningen anser vi vår løpende kommuneplanlegging til å være i tråd med ønsket økonomisk, sosial og kulturell utviklingen i kommunen. I en forlengelse av dette anser vi òg at kriteriene for statusen er ivarettatt.

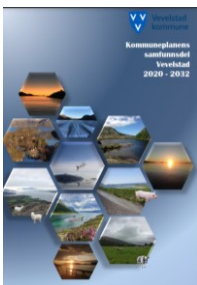
Vevelstad kommune har brukt, og vil bruke, en del tid på å ferdigstille kommuneplan arealdel, noe som gjør at kommunen har passert egen frist for ferdigstilling av planverket. Årsaken er sammensatt, men det har hele tiden vært et ønske om å sikre god lokal forankring, og at arealregnskapet er solid og fremtidsrettet. Gitt at arbeidet med KPA er pågående vil neste rapportering synliggjøre enkelttiltak og hvilken helhetsvurderinger kommunen legger seg på. Det som er viktig å understreke i innværende rapport, er at kommunens status som nasjonalparkkommune med våre ulike verneområder og -verdier vil implementeres i det pågående planarbeidet. Komplette kommuneplan skal senest stå ferdig innen utgangen av 2025.

I tillegg til nasjonalparken, og våre andre verneområder som *Innervisten marine verneområde* og *Strauman landskapsvernområde*, har vi et kontinuerlig fokus på verneområdenes randsoner. Som nevnt ovenfor pågår arbeid med kommuneplan arealdel, og når arbeidet har kommet over i en ny fase, anser vi det som naturlig å rullere kommuneplan samfunnsdel, slik at vi sikrer nasjonalparkens attraksjonsverdi, hvilke områder vi definerer til å ha et potensial samt at verdiskapningen skjer i samhandling med eksisterende vern og ikke går på bekostning av våre unike områder.

Vevelstad kommune er også en del av Trollfjell UNESCO Global Geopark. Dette nevnes fordi vi søker å forløse samme potensialet i verdiskapning forankret i geoparken som i nasjonalparken. Vi har hele tiden et dobbelt blikk; verdiskapning og sikre vernede områder for fremtidige generasjoner.

Det har gjennom en årrekke vært et tett samarbeid med verneområdestyret og nasjonalparkforvalter for å forankre samt bekjentgjøre nasjonalparkens besøksstrategi, og de øvrige verneområdene i kommunen. Som et ledd i å sikre kontinuitet i eget arbeid med nasjonalparkkommunestatusen er det ønskelig å etablere prosedyrer som synliggjør måloppnåelsen eksempelvis gjennom kvalitetssikring av ulike årshjul. Som et ledd i bekjentgjøring og kompetanseheving har kommunen gjennomført flere tiltak i valgperioden 2019-2023 blant annet åpne folkemøter, oppsøkende virksomhet til næringsaktører både innenfor parken samt i randsonene. Enkelttiltakene presenteres senere i rapporten.

<https://www.vevelstad.kommune.no/tjenester/planer-og-horinger/kommuneplan/kommuneplanens-samfunnsdel/>

2. Kundereisen

Vevelstad kommune har over tid hatt en aktiv rolle i ulike sider av nasjonalparkstatusen. Styrelederen, gjennom flere år, i Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre er fra Vevelstad, og dette sikrer en viktig kontinuitet i kommunens arbeid. I tillegg er kommunen representert i administrativt kontaktutvalg, noe som også sikrer ønsket kompetanseheving innenfor ulike områder i egen organisasjon.

God infrastruktur er en viktig del av gode kundereiser, og nasjonalparkkommunen skal ha minst én naturlig innfallsport til nasjonalparken i form av et tettsted. Videre må tettstedet ha grunnleggende servicefunksjoner som dekker primære behov i et kundeperspektiv – informasjon, overnatting, matserving og dagligvarehandel. Vevelstad kommune ønsket å profesjonalisere kundereisen og har derfor etablert et visningssenter for nasjonalparken i et nyopprettet næringshus. Som nevnt tidligere handler det om å se ulike satsinger i sammenheng, og senteret inneholder derfor visningsareal for Trollfjell UNESCO Global Geopark, Visit Vevelstad, Visit Helgeland og Helgeland Museum. Senteret er betjent med guider gjennom sommermånedene, og har i tillegg flere helårige kontorplasser, blant annet har nasjonalparkforvalteren sitt kontorsted i næringshuset.

For ytterligere å sikre informasjonstilgang, uavhengig av åpningstider, er det godkjente nasjonalpark-infoskilt tre ulike steder i kommunen. De tre sistnevnte er montert i samarbeid med private næringsaktører som opererer innenfor nasjonalparken og i randsonen.

I forbindelse med pågående kommuneplan arealdel arbeides det med en stedsutviklingsplan, *Sentrumspanen*, og denne vil konkretisere på hvilken måte og med hvilke verktøy Vevelstad kommune ser for seg å styrke innfallsporter til nasjonalparken. En liten digresjon; med utgangspunkt i vårt eget bærekraftsarbeid er et av tiltakene i sentrumspanearbeidet opparbeidelse av ladepunkt for elbil rett i nærheten av forannevnte visningssenter. Etter planen skal tilbudet være klart for brukere i løpet av 2024.

Næringshuset som ble presentert på forrige side er et godt utgangspunkt for alle som ønsker å benytte kommunens merkede turløyper. Kommunedelplan for fysisk aktivitet og friluftsliv sier noe om fremtidig satsning på området, men emnet er òg godt ivaretatt i kommuneplan samfunnsdel. Som et konkret eksempel har vi fått på plass en kunnskapsturløype for nasjonalparken, som har universell utforming, i Forvik. Reisende kan enkelt spasere mellom én av kommunens fergeleier og hurtigbåtkaien, som er én av innfallsportene, og bli bedre kjent med historie, natur og muligheter i nasjonalparken.

Vevelstad kommune er med i Trollfjell Friluftsråd, Trollfjell UNESCO Global Geopark, Visit Helgeland og Kystriksveien som alle arbeider kontinuerlig med opprettelse av stier til lands og til vanns (padling). Arbeidet med å vedlikeholde dagens stinettverk samt arbeide for videreutvikling og oppgradering av turstier, etablere turløyper med universell utforming på steder hvor det kan gjøres uten store inngrep i naturen, er et pågående arbeid. Det er signerte avtaler med foreninger slik at kommunens arbeid kobles sammen med frivilligheten.

Kommunens politisk ledelse lyktes på ettersommeren i 2023, i tett og godt samarbeid med fylkespolitikere, med å etablere et nytt anløpssted for hurtigbåten innover Vistenfjorden. Dette skal øke attraktiviteten for å besøke Visten og på lang sikt generere mer besøk da anløpsstedet er et godt utgangspunkt for lettere og mer krevende turløyper.

Vevelstad ligger i et vekstområde som reiseliv- og opplevelsesdestinasjon, og har gjennom mange år lagt til rette for opplevelser av ulike slag. Aktiviteter som vandringsleder, geosites både gående og syklende, utendørsmuseum, er etablert. I tillegg finnes en rekke private næringsaktører innenfor fisketurisme i kommunen. Det foreligger konkrete planer om etablering av aktivitetspark i kommunesenteret, som blir liggende via-à-vis forannevnte næringshus/visningssenter.

I samarbeid med Helgeland Museum har Vevelstad kommune realisert et nytt opplevelses- og kunnskapssenter med formidlingsemner som geologi, bergkunst og natur. Det har gjennom flere år vært et tett samarbeid med avdelingsleder i Helgeland Museum og nasjonalparkforvalter, og vi ser frem til fortsatt tett og godt samarbeid for å sikre gode kunnskapsbaserte opplevelser. Bygget er per nå overtatt av kommunen, og Helgeland Museum har planlagt offisiell åpning april 2024.

Vevelstad anser seg selv som en aktiv pådriver, og har arbeidet målrettet for at kundereisen skal ha høy kvalitet og fremstå innovativ – i tråd med de forventinger vi som nasjonalparkkommunen skal ha. Vi som kommune skal være en god tilrettelegger slik at kommersielle og ikke-kommersielle aktører kan trekke veksler på kunnskap og andre tilbud for selv å utløse verdiskapning. Vi har lagt til rette for dialog og samarbeid mellom kommune og næringsdrivende innenfor nasjonalparken og i randsonen, blant annet gjennom åpne informasjonsmøter med destinasjonsselskap og andre fagmiljøer. Videre er det tilbudt kursdeltagelse i regi av kommunens næringsutviklingsprosjekter samt at kampanjer i regi av Norges Nasjonalparker er videreformidlet til aktører i kommunen, eksempelvis *#minnasjonalparkopplevelser*.

Hovedfartsåren gjennom kommunen er del av Kystriksveien som i seg selv er en attraksjon, og nevnte nybygg ligger rett ved veien. Skjermdump fra skisse utarbeidet av Atelier Oslo.

3 Kompetanse

Som nasjonalparkkommunen skal vi sørge for gjennomføring av eller bidra til tiltak som styrker kompetansen innen verdiskapning, besøksforvaltning, vern og vertskapsfunksjon i egen kommune. Kompetansehevende tiltak er mangfoldig både med tanke på emne, kunnskapsnivå og mottager. For å starte med våre yngste innbyggere; Det blir arrangert skoleturer i Lomsdal-Visten nasjonalpark / Njaarken vaarjelimmedajvei samarbeid med nasjonalparkforvalteren. Dette er en mangeårig tradisjon som både elever og lærere setter pris på. Vi anser tiltaket til å være godt også med tanke på inkludering av nye elever – uavhengig av nasjonalitet. Videre har kommunen arrangert åpne folkemøter for å sikre kompetanse rundt nasjonalparken. Kunnskaps- og utviklingssamarbeid mellom verneområdestyret og nasjonalparkforvalter er som nevnt tidligere en viktig brikke i stadig kompetanseheving. Det er òg gledelig at reiselivstrenden viser at kunnskapsbaserte opplevelser har en god økning.

Vi ønsker å videreføre ulike aktivitetstilbud for barn og unge samt gjennomføre åpne informasjonsmøter vedrørende vern og besøksforvaltning i ulike deler av kommunen. Et tiltak med utgangspunkt i forannevnte visningssenter er oppstart av guidede turer i nasjonalparken for å sikre godt kunnskapsgrunnlag samt for å skape gode ambassadører.

Vevelstad kommune er nå inne i et omstillingsprosjekt, og slik vi vurderer det bør nasjonalparkkommunestatusen få en tydelig oppmerksomhet i prosjektet. Det arbeides for at private næringsaktører og øvrige interesserte kan få tilbud om vertskapskurs. Videre bør KS' folkevalgtprogram «Verdiskapning med natur og kultur» gjennomføres, hvor både folkevalgte og ansatte deltar.

Innledningsvis ble det sagt at nasjonalparkkommunestatusen er en del av vevelstadværingers identitet. Som et ledd i generell, og enkel, kompetanseheving har kommunen fått på plass offisiell logo på egen hjemmeside. For å sikre høy kvalitet har kommunen kjøpt fotografier med ulike emner fra hele nasjonalparken. Investeringen er god fordi budskapet inngir en opplevelse at kommunen tar sitt ansvar, og fremstår seriøs i eget arbeid med statusen. Ved å trykke på logoen på hjemmesiden kommer brukeren rett til en underside hvor innkjøpte fotografier vises. Videre har nevnte underside bred og god informasjon om ulike opplevelser, og overnattingsmuligheter. Samme side er også koblet til Norges nasjonalparkkommuners hjemmeside. I det videre vil vi fortsette arbeidet med å inkorporere kommunens hjemmeside med våre samarbeidspartneres hjemmesider, slik at i sum vil informasjonen være lett tilgjengelig uavhengig av brukerens digitale innfallsport.

I perioden frem til valget i 2023 har kompetanseheving og skjedd gjennom ordførers deltagelse på Workshop i regi av Norges nasjonalparkkommuner samt tidligere næringsleders deltagelse på konferanser. Det er et uttalt mål at både folkevalgte og ansatte fortsetter egen kompetanseheving for slik å kunne anspore andre til det samme.

Alt i alt opplever Vevelstad kommune å være inne på et godt spor når det gjelder levering i henhold til kriteriene. Arbeidet er på ingen måte ferdigstilt, og det er vår ambisjon å fortsette samhandlingen med gode samarbeidspartnere.

